

Structura educației definește *ansamblul elementelor componente* ale educației și interacțiunea lor care asigură funcționalitatea activității de *formare-dezvoltare* a personalității. Constituie cea de a doua parte a *dimensiunii obiective a educației*, subordonată *funcțiilor generale ale educației*. Din perspectivă *epistemologică*, *funcțiile și structura educației* reprezintă *axioma dimensiunii obiective a educației*. Importanța sa este determinantă în orice context, în măsura în care *finalitățile educației* – care reprezintă *axioma dimensiunii subiective a educației* – trebuie să se raporteze permanent la *funcțiile și structura de bază a educației* (care reprezintă *axioma dimensiunii obiective a educației*).

Analiza structurii educației solicită elaborarea unui *model conceptual, ideal*, care va fi prezentat în continuare. O astfel de analiză, va evidenția importanța prioritară a *funcțiilor generale ale educației* în raport cu numeroasele elemente componente care constituie *structura educației* valorificată la nivelul unei activități psihosociale de *formare-dezvoltare* permanentă a personalității *educatului*, pe termen *scurt*, dar mai ales *mediu și lung*.

Construcția unui *model de analiză conceptual, ideal*, este necesară datorită complexității și profunzimii educației, care poate fi demonstrată în plan ontologic, dar și epistemologic.

Educația prezintă “o structură invizibilă a realității sociale”, care trebuie sesizată dincolo de evidențele sale empirice întreținute de un spirit analitic precar, *descriptivist* sau *fenomenologic*. Spiritul analitic *descriptivist* este centrat doar asupra comportamentelor externe, vizibile imediat în zona educației care inhibă sau blochează posibilitățile de investigație la nivelul cauzalității interne, profunde, esențiale. La fel de vulnerabil este și spiritul analitic *fenomenologic*, înclinat spre extrapolarea impresiilor interne, exersat, uneori, chiar la nivel de politică a educației, cu consecințe negative, pedagogice, dar și sociale grave.

Analiza structurii educației la nivelul unui model de tip *descriptivist* și / sau *fenomenologic* încurajează doar prezentarea expozitivă, constatativă, cumulativă a elementelor componente, din ce în ce mai numeroase, fără nici un efort, *semnificativ pedagogic*, de ordonare ierarhică, de selectare logică și epistemologică, de procesare funcțională. Lista componentelor include elementele consacrate (educatorul, educatul, dispozitivele de proiectare, finalitățile, conținuturile, mesajele didactice, metodele și strategiile, mijloacele de învățământ, evaluarea, formele de organizare, contextul de realizare etc.), dar este deschisă permanent spre numeroase inițiative noi – „noile educații”, „noile tehnologii didactice”, „noile abordări manageriale, constructiviste”, *noile formule*, preluate necondiționat din alte domenii – „parteneriat”, „gestiunea clasei”, „negocierea conflictelor”, „conflict cognitiv”, „climat psihosocial”. „bune practici”, „calitatea totală” etc.

Analiza structurii educației în perspectiva unui *model conceptual, ideal*, de tip *funcțional* este necesară pentru identificarea și fixarea logică și epistemologică a celor mai importante elemente componente aflate în *corelație* sau *interacțiune* permanentă: *educatorul și educatul*.

Corelația *educator – educatul* este necesară, indispensabilă, pentru *funcționarea* oricărei activități de educație, oricărei acțiuni pedagogice cu finalitate formativă. Constituie **structura de bază a educației** inițiată, stabilizată, și perfecționată continuu, în plan pedagogic, la nivel de *corelație funcțională*. Toate celelalte elemente *componente*, cu interdependențele lor generale și specifice, trebuie raportate la *structura de bază a educației*. Valoarea tuturor elementelor componente ale *structurii educației* este determinată de capacitatea lor *pedagogică* de susținere a *structurii de bază a educației*, concentrată la nivelul *corelației educator – educat*, angajată, implicit și explicit, ca *structură de funcționare* a educației. Rolul prioritar este cel realizat, în mod *obiectiv* de funcția centrală a educației (formarea-dezvoltarea personalității în vederea integrării sociale) care determină pedagogic *structura de bază a educației*.

¹ Extras din Cristea, Sorin, *Fundamentele pedagogiei*, Editura Polirom, Iași, 2010, pp. 155-169.

Structura de funcționare a educației. Un model ideal

La baza *modelului ideal* este situată corelația *educator – educat*, angajată, în mod *obiectiv*, conform *funcției centrale* (*formarea-dezvoltarea personalității*), realizabilă în sens *pozitiv* în raport de *finalitățile* asumate în plan *subiectiv*, la nivel de *sistem* și de *proces*. Toate celelalte elemente componente ale activității de educație, sunt subordonate funcțional, corelației *educator – educat*, necesară în orice context. În *contextul sistemului* și al *procesului* de învățământ exemplul cel mai semnificativ al corelației *educator – educator*, realizat într-un cadru specializat, îl reprezintă corelația *profesor – elev*.

I) Dimensiunea statică evidențiază cadrul în care este *situată* construcția *modelului ideal* prin fixarea și repoziționarea *componentelor educației*. În raport de tipologia lor, aceste componente intervin la nivel *funcțional-structural* și *contextual*.

Componentele de tip funcțional-structural sunt implicate direct în activitatea de educație prin acțiuni de: a) proiectare pedagogică – în raport de funcții, finalități, normativitate; b) elaborare și realizare a mesajelor pedagogice; c) dirijare / construire prin *strategii* de educație; d) evaluare continuă cu scop de reglare-autoreglare, susținute prin diferite circuite de *conexiune inversă externă* și *internă* (ca premisă a saltului potențial spre *autoeducație*).

Componentele de tip contextual sunt implicate ca și *cadru intern* și *extern* de realizare a activității de educație la nivel funcțional-structural. Intervin ca *variabile contextuale externe* și *interne*.

Variabilele contextuale externe sunt cele care reprezintă educația în cadrul general al *societății* și în mod special la nivelul *sistemului de educație / învățământ*; sunt exprimate prin *acțiuni* organizate (în *forme* specifice) și *influențe* spontane (vezi *câmpul psihosocial extern*);

Variabilele contextuale interne sunt cele care reprezintă educația în cadrul delimitat de procesul de învățământ, în mediul școlar și extrașcolar; sunt exprimate prin acțiuni organizate (în *forme* specifice) și *influențe* spontane (vezi *câmpul psihosocial intern*).

Dimensiunea statică permite stabilizarea *modelului ideal* la nivel *epistemologic*, susținând capacitatea acestuia de: a) *selectare* a componentelor *esențiale* ale educației, ca poziționare și dinamică interactivă; b) *centrare* asupra *nucleului funcțional-structural* al activității de educație care constituie *obiectul de studiu specific* al pedagogiei / științelor pedagogice / științelor educației, ca premisă a afirmării unei *metodologii specifice* și a fixării unei *normativități specifice*; c) *evidențiere* a importanței *contextului pedagogic deschis* (*intern* și *extern*) care *condiționează* calitatea educației.

În construcția *modelului ideal* al educației *dimensiunea statică generală* poate fi identificată și fixată epistemologic la nivelul a două *dimensiuni particulare* (sau *subdimensiuni* ale dimensiunii statice, generale): 1) *dimensiunea funcțional-structurală*; 2) *dimensiunea contextuală*.

1) *Dimensiunea funcțională-structurală* include trei categorii de componente care intervin în:

a) *proiectarea* activității de educație: *educatul*, *funcția centrală* a educației, *finalitățile macrostructurale* ale educației (*idealul educației*, *scopurile generale* ale educației), *proiectul pedagogic curricular* (*obiectivele – conținutul – metodologia – evaluarea*), *normativitatea* (*principiile de proiectare*);

b) *realizarea activității de educație*, conform activității de *proiectare*: *mesajul pedagogic*, *normativitatea pedagogică* (*principiile de realizare*, vezi, de exemplu, *principiile didactice*), *repertoriul comun* (produs al *empatiei pedagogice*), *educatul* – care receptează, interiorizează (cognitiv și noncognitiv) și valorifică *mesajul pedagogic*; *strategia de educație* (propusă de *educator*) care generează *răspunsul dirijat* al educatului; *evaluarea continuă* a răspunsului dirijat al educatului (realizată de *educator* pe diferite circuite de *conexiune inversă externă*).

c) *dezvoltarea activității de educație*: *evaluarea continuă* a răspunsului dirijat al educatului, realizată de *educator* pe diferite circuite de *conexiunea inversă*; *autoevaluarea continuă* a răspunsului *autodirijat* al educatului, realizată de *educatul însuși* pe diferite circuite de *conexiunea inversă internă*; *autoevaluarea continuă*, *autoînvățarea*, *autoinstruirea* ca premise care anticipează capacitatea de *autoproiectare* a proiectului pedagogic curricular, la nivel superior – de *autoeducație*.

2) *Dimensiunea contextuală* include *componente* implicate în activitatea de educație, prin acțiuni și influențe directe și indirecte, vizibile și invizibile (vezi efectele „*curriculumului ascuns*”), produse de instituții / organizații specializate, dar și de mediul comunitar, exprimate prin *forme de organizare, resurse, ideologii, stiluri, influențe* etc., la nivelul sistemului și al procesului de învățământ. Realizarea acestor *componente*, la nivelul raporturilor dintre *activitatea* de referință (lecție, curs universitar etc.) și *condițiile* existente (calitatea spațiului și timpului pedagogic, a resurselor pedagogice etc.) generează *situații concrete* care trebuie identificate și valorificate adecvat de *educator*.

Zona de manifestare a acestor *componente* în cadrul structurii de funcționare a educației poate fi delimitată la nivel de *context extern* și de *context intern*.

a) *Contextul extern al educației* sau *contextul pedagogic extern* este condiționat de acțiunile și influențele generate de instituții / organizații existente la nivel sistem social global (culturale, politice, economice, religioase etc.), de comunitate (internațională, națională, locală), de factorii naturali (demografici, geografici, climaterici etc.). Este exprimat printr-un anumit *climat psihosocial* existent la nivelul sistemului de învățământ și prin *câmpul psihosocial* extern generat de *influențele informale* exercitate spontan de societate asupra educației, mai mult sau mai puțin difuz, accidental, incidental, dar continuu.

b) *Contextul intern al educației* sau *contextul pedagogic intern* este condiționat de acțiunile și influențele generate de formele de organizare, resursele pedagogice, stilurile pedagogice existente la nivelul procesului de învățământ, al școlii, al clasei de elevi în cadrul diferitelor *activități* de tip *formal* și *nonformal*. Este exprimat prin *ambianță educațională* (sau *climat educațional*) creată la nivelul clasei de elevi, școlii etc. și *câmpul psihosocial intern* generat de *influențele* exercitate spontan de toți factorii implicați în mediul școlii, clasei etc. și în realizarea *activităților* de referință de tip *formal* și *nonformal*.

Axiomatica paradigmei curriculumului, impune la nivel epistemologic și social, abordarea, înțelegerea și valorificarea *contextului extern* și *intern* al educației ca și *context pedagogic deschis*.

II) Dimensiunea dinamică evidențiază cadrul *procesual* care animă construcția *modelului ideal* prin relațiile *interactive* existente între componentele educației, angajate *funcțional-structural, teleologic* și *axiologic* în *context pedagogic deschis*, la nivel intern și extern.

Această *dimensiune* confirmă importanța *modelelor teoretice* (*conceptuale, abstracte*) promovate în științele socioumane la nivel de „ideal-tip” (Max Weber) care permit explicarea și interpretarea „*structurii standard*” de *funcționare* a unei *activități* la nivelul sistemului social¹.

În *dinamica* sa, „modelul ideal” corelează *componentele identificate* și *poziționate static* la nivelul unui ansamblu de *variabile* aflate în continuă mișcare și dezvoltare. În cazul nostru, *componentele educației* devin *variabile* care pot fi clasificate ierarhic în raport de contribuția lor la *dinamica proiectării, realizării și perfecționării activității de formare-dezvoltare a personalității* care constituie obiectul de studiu specific *pedagogiei*, ca *știință socioumană*.

La acest nivel de *analiză epistemologică*, intervin trei categorii de *componente* ale *educației* în calitate de *variabile* angajate *interactiv* în cadrul *dimensiunii dinamice a modelului ideal al structurii de funcționare a educației*: 1) *variabilele abstracte*; 2) *variabilele pragmatice*; 3) *variabilele contextuale*. În plan epistemologic, *variabilele abstracte* determină și subordonează în cadrul oricărei *activități* de educație *variabilele pragmatice* și *variabilele contextuale*.

1) *Variabilele abstracte*, elaborate la un nivel teoretic de maximă generalitate, sunt implicate în conceperea *activității* de educație. Includ: *funcția centrală* a educației; *finalitățile macrostructurale* ale educației (*idealul* educației, *scopurile* generale ale educației); *proiectul pedagogic curricular*; *normativitatea pedagogică*; *autoproiectul pedagogic curricular*;

2) *Variabilele pragmatice*, subordonate celor *abstracte*, sunt elaborate și dezvoltate ca *acțiuni eficiente* proiectate, realizate, perfecționate la nivelul corelației *educator – educat*. Includ: *mesajul pedagogic* transmis / construit de *educator* – receptat, interiorizat, valorificat de *educat*; *strategiile de dirijare / construire* a educației; *răspunsul dirijat*, *răspunsul autodirijat*; *evaluarea continuă*, *autoevaluarea continuă*; *conexiunea inversă externă*, *conexiunea inversă internă*.

3) *Variabilele contextuale*, subordonate celor *abstracte* și *pragmatice*, asigură cadrul extern și intern de realizare a educației (respectiv a *variabilelor abstracte* și *pragmatice*).

a) La nivel de *context extern* intervin *variabile* exprimate prin acțiuni și influențe favorabile / nefavorabile pentru realizarea educației la scara sistemului de învățământ: instituții / organizații sociale (culturale, politice, economice, religioase, sportive etc.), comunități umane (familie, comunitate locală etc.), factori naturali (geografici, demografici, climaterici etc.), care generează un *climat psihosocial extern* al educației și un *câmp psihosocial extern* al educației.

b) La nivel de *context intern* intervin *variabile* exprimate prin acțiuni și influențe favorabile / nefavorabile pentru realizarea educației în cadrul procesului de învățământ: *formele de organizare, resursele pedagogice, stilurile pedagogice, spațiul și timpul pedagogic* care generează o *ambianță educațională* (a clasei, școlii) și un *câmp psihosocial intern* al educației.

În **concluzie**, componentele *modelului ideal, teoretic, conceptual*, al educației, fixate și poziționate la nivelul *dimensiunii statice*, sunt angajate *interactiv* în cadrul *dimensiunii dinamice*.

Activitatea de educație urmărește „posibilul acțional”, realizabil la nivelul *corelației educator – educator*, care valorifică interrelațiile dintre *variabilele abstracte* (*funcție centrală, finalități macrostructurale, proiect pedagogic curricular, normativitate pedagogică*) și *variabilele pragmatice* (*mesajul pedagogic – transmis, receptat, interiorizat, valorificat; strategie de dirijare / construcție, autodirijare / autoconstrucție a educației, răspuns dirijat / construit, autodirijat / autoconstruit; evaluare continuă / conexiune inversă externă, autoevaluare continuă / conexiune inversă internă*), într-un cadru concret, condiționat de calitatea *variabilelor contextuale externe* (*societate, comunitate; influențe în câmp psihosocial extern*) și interne (*forme de organizare, resurse, ideologii și stiluri pedagogice; influențe în câmp psihosocial intern*).

Perfecționarea activității de educație la nivel superior implică evoluția calitativă a statutului educatului de la cel de obiect al educației la cel de subiect al educației, de *autoeducat* capabil să elaboreze sistematic *autoproiecte pedagogice de tip curricular*.

Acțiunile pedagogice implicate în cadrul *modelului ideal*, sunt semnificative la nivelul *procesului de învățământ*, în *activitatea de educație / instruire*. Din perspectiva paradigmei curriculumului sunt fixate și dinamizate pe fondul unor relații de subordonare pedagogică în raport cu „*variabilele abstracte*” (*funcția centrală, finalitățile macrostructurale, proiectul pedagogic curricular, normativitatea pedagogică*). Avem în vedere *acțiunile pedagogice* de:

1) *Planificare a educației / instruirii*, prin valorificarea raporturilor optime dezvoltate între obiective – conținuturi – metodologie – evaluare (ca și componente ale proiectului *curricular*) - condițiile concrete existente în context pedagogic deschis (*forme de organizare, resurse, stiluri pedagogice*).

2) *Realizare a educației / instruirii* prin:

a) elaborarea și comunicarea *mesajelor pedagogice / didactice*;
(vezi acțiunea de *predare* subordonată activității de educație / instruire);

b) receptarea, interiorizarea și valorificarea mesajelor pedagogice / didactice, prin *răspunsuri dirijate / construite de educat / elev* în raport de *strategia de dirijare / construire a educației / instruirii*, propusă de *educator / profesor*;

(vezi acțiunea de *învățare* subordonată activității de educație / instruire).

3) *Dezvoltare permanentă a educației / instruirii în context deschis* prin:

a) circuitele de *conexiune inversă externă*, elaborate de *educator / profesor* pentru perfecționarea activității în raport de *răspunsul dirijat / construit de educat / elev*;

b) circuitele de *conexiune inversă internă*, elaborate de *educat / elev*, în termeni de *autoevaluare continuă*, respectiv de *răspuns audirijat / autoconstruit*;

c) premisele care pot conduce gradual la transformarea *educatului / elevului* în *autoeducator* – vezi capacitatea de *autoevaluare, autoînvățare, autoinstruire, autoeducație / autoproiectare curriculară*;

(vezi acțiunea de *evaluare / autoevaluare continuă* subordonată activității de educație / instruire).

Modelul ideal, conceptual, teoretic, al structurii de funcționare a educației este necesar la nivelul *pedagogiei postmoderne*, dezvoltată în sensul paradigmei curriculumului, dintr-o perspectivă epistemologică și practică.

Din perspectivă *epistemologică*, **modelul ideal** este necesar pentru a putea conferi *pedagogiei* statutul de *știință socioumană autonomă*, cu un *obiect* de cercetare specific, identificat și analizat la nivelul componentelor **esențiale** ale educației. Prin construcția unui astfel de *model ideal al structurii*

de funcționare a educației, pedagogia, se va putea concentra „asupra unui obiect epistemic”, cercetat printr-o metodologie specifică, realizat în raport de o normativitate specifică.

Din perspectivă practică, modelul ideal al educației este necesar ca reper prioritar, prescriptiv dar și descriptiv, valabil la nivelul tuturor activităților cu funcție și finalitate formativă, proiectate în contextul sistemului și al procesului de învățământ. Utilizarea sa este imperativă în plan normativ și praxiologic. Astfel, întotdeauna,

“înainte de a propune piste pentru a elabora un proiect de formare, pentru a evalua un program de învățământ, pentru a gira un plan de pregătire profesională, pentru a valida un sistem educativ, trebuie să dispunem de un bun model pentru analiza acțiunilor educației”².

Valoarea epistemologică și practică a modelului ideal, conceptual, teoretic, al structurii de funcționare a educației este evidentă la nivelul raporturilor dintre „tipurile de acțiuni” implicate în proiectarea și realizarea oricărei activități cu funcție și finalitate formativă.

Activitatea de educație, în general, implică astfel: a) „acțiuni directe” pentru „o dezvoltare a cunoștințelor, capacităților, competențelor la unul sau mai mulți educați într-un sens sistematic și intențional”; b) „acțiuni indirecte” sau „operații, care contribuie la realizarea acțiunii directe”³.

„Acțiunile directe”, fixate în cadrul „modelului ideal”, sunt implicate în: a) conceperea educației la nivel de proiect pedagogic curricular; b) realizarea educației prin construcția și transmiterea mesajului pedagogic (de educator) și receptarea, interiorizarea și valorificarea sa (de educat); c) dezvoltarea educației prin evaluarea / autoevaluarea continuă a rezultatelor pe diferite circuite de conexiune inversă externă / internă care contribuie la perfecționarea permanentă a educației în context deschis, extern și intern, cu posibilitatea saltului calitativ de la educație la autoeducație, de la statutul de educat la cel de autoeducator.

„Acțiunile indirecte”, identificabile în cadrul „modelului ideal”, sunt operații subordonate acțiunilor directe, care contribuie la realizarea și dezvoltarea acestora. Exemple semnificative pot fi identificate la diferite niveluri de realizare. Ne vom rezuma doar la trei exemple:

- la nivelul acțiunii specifice de concepere a proiectului pedagogic curricular; putem identifica următoarele operații: derivarea obiectivelor (finalităților microstructurale) din finalitățile macrostructurale), deducerea obiectivelor concrete, obiectivelor concrete, selectarea conținuturilor de bază, a metodelor și mijloacelor pedagogice, a tehnicilor de evaluare (îndeosebi pentru măsurarea și aprecierea continuă / formativă);

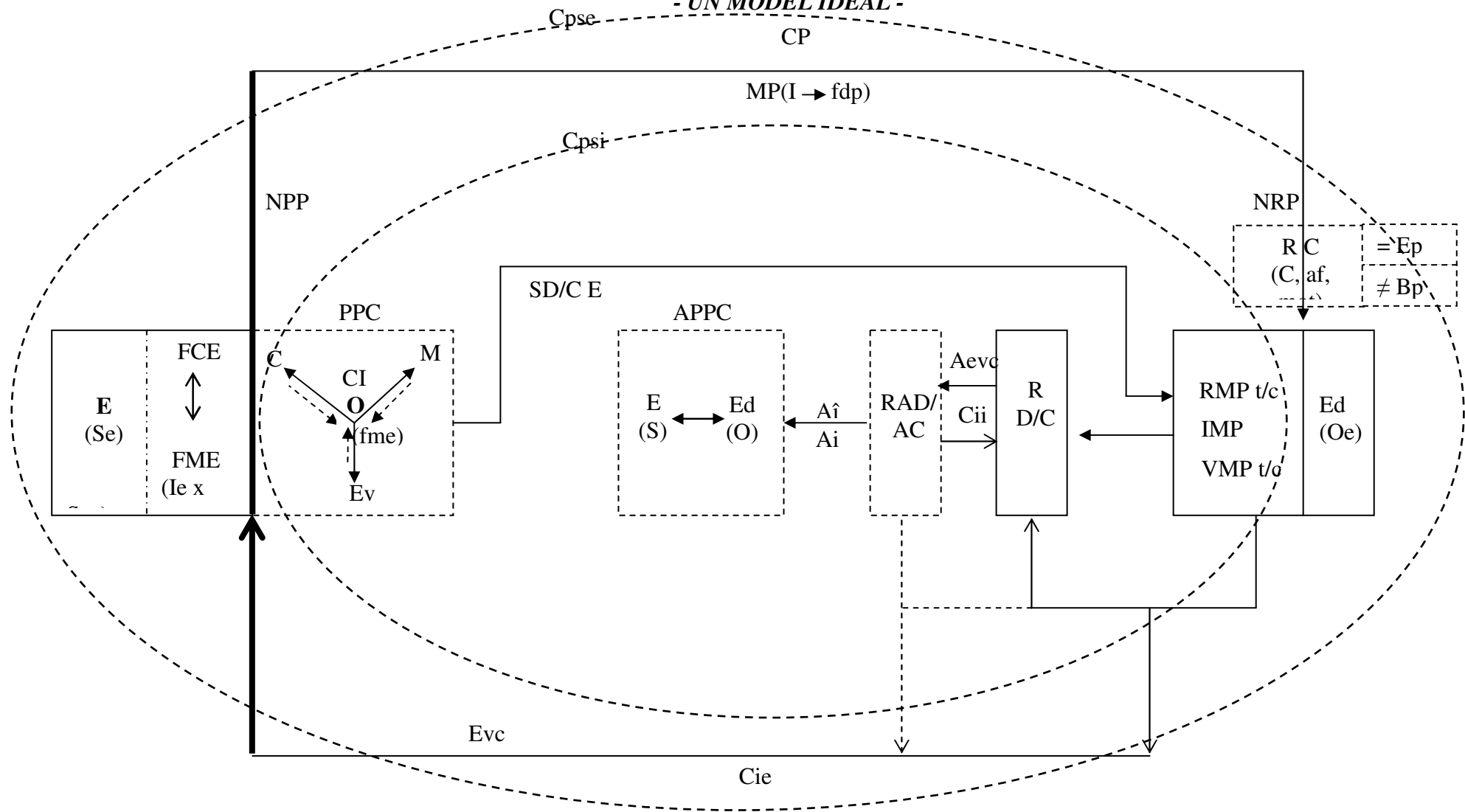
- la nivelul acțiunii specifice strategiei de dirijare / construire a educației – autodirijare/autoconstruire a educației, putem identifica operația de integrare a unor metode, forme de organizare, stiluri pedagogice;

- la nivelul acțiunii specifice educatului de realizare a unui răspuns dirijat / construit în raport de mesajul pedagogic transmis de educator putem identifica operația de receptare, interiorizare (cognitivă, dar și noncognitivă), valorificare a mesajului pedagogice, în diferite contexte, situații etc.

Toate acțiunile directe și indirecte (operațiile) evocate, evidențiază, în mod special, dimensiunea dinamică a activității de educație, a cărei structură de funcționare este fixată la nivelul structurii de funcționare, susținută permanent pe baza corelației educator – educat, profesor – elev.

Modelul ideal (ideal-tip, conceptual, teoretic, abstract) al structurii de funcționare a educației integrează toate acțiunile și operațiile necesare pentru proiectarea, realizarea și dezvoltarea activității de educație în context pedagogic (extern și intern) deschis. Reprezentarea grafică pe care o propunem în finalul acestui capitol, confirmă capacitatea epistemologică și practică a „modelului ideal” construit de a constitui “o schemă largă care poate îngloba realități foarte diferite unele de altele”, valabilă în orice context social, de la cel mai extins (sistemul de educație) la cel mai restrâns (o lecție, un curs universitar, o activitate concretă de instruire nonformală, extrașcolară, o activitate concretă de formare profesională inițială sau continuă etc.)⁴

- UN MODEL IDEAL -

LEGENDA

E / Se - *Educatorul (individual, colectiv) / Subiectul educației*

FCE - *Funcția centrală a educației (de formare-dezvoltare a personalității umane*

FME (Ie x Sce) – *Finalitățile macrostructurale ale educației (Idealul educației x Scopurile educației).*

PPC – *Proiect pedagogic curricular*

O (fme) – *obiective (finalități microstructurale ale educației)*

C – *Conținuturi ale educației*

M – *Metodologia educației*

Ev. – *Evaluarea educației*

CPi (Ae/Cl.ps) – *Context pedagogic intern (Ambianța educațională/Climat psihosocial)*

NPP – *Normativitatea proiectării pedagogice (principii de proiectare)*

MPT/c – *Mesajul pedagogic transmis / construit (informare – formare-dezvoltare pozitivă*

NPR - *Normativitatea realizării pedagogice (principii de realizare / didactice etc.)*

RC (c, af., mot.) – *Repertoriul comun (cognitiv, afectiv, motivațional)*

Ep – *Empatie pedagogică*

Bp – *Blocaj pedagogic*

Sd/c E – *Strategia de dirijare / construire a educației*

CPe – *Context pedagogic extern*

RPPC – *Rezultatul Proiectului Pedagogic Curricular (receptarea – interiorizarea, valorificarea mesajului pedagogic transmis / construit)*

Ed / Oe – *Educatul (individual, colectiv) / Obiectul educației*

RMPT/c – *Receptarea Mesajului Pedagogic transmis / construit*

IMPT/c – *Interiorizarea Mesajului Pedagogic transmis / construit*

VMPT/c – *Valorificarea Mesajului Pedagogic transmis / construit*

Rd/c – *Răspuns dirijat / construit*

Evc – *Evaluarea continuă*

Ev.rd/c – *Evaluarea răspunsului dirijat / construit*

Cie – *Conexiune inversă externă*

Rad/ac – *Răspuns autodirijatdirijat / autoconstruit*

Aevc – *Autoevaluare continuă*

Cii – *Conexiune inversă internă*

Sad/AcE – *Strategia de autodirijare / autoconstruire a educației*

Aî – *Autoînvățare*

Ai - *Autoinstruire*

APPC – *Autoproiect pedagogic curricular*

Cpsi – *Câmp psihosocial intern*

Cpse – *Câmp psihosocial extern*

NOTE ȘI REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

¹ vezi ZAMFIR, CĂTĂLIN, *Structurile gândirii sociologice*, Editura Politică, București, 1987, pp. 48-56.

² ROEGIERS, XAVIER, *Analyser une action d'éducation ou de la formation*, De Boeck Université, Paris, Bruxelles, 1997, p. 14.

³ Ibidem, pp. 24-33.

⁴ vezi Idem, pp. 29-30.

BIBLIOGRAFIE

DUCK, STEVE, *Relațiile interpersonale. A gândi, a simți, a interacționa*, trad., Editura Polirom, Iași, 2000.

CRISTEA, Sorin, *Fundamentele pedagogiei*, Editura Polirom, Iași, 2010, pp. 155-169

NOT, LOUIS, *Les pédagogies de la connaissance*; Privat; Toulouse; 1979.

ROEGIERS, XAVIER, *Analyser une action d'éducation ou de la formation*, De Boeck Université, Paris, Bruxelles, 1997.

SEARLE JOHN R., *Realitatea ca proiect social*, trad., Editura Polirom, Iași, 2000.

VĂIDEANU, GEORGE, *Educația la frontiera dintre milenii*; Editura Politică, București, 1988;

VĂIDEANU, GEORGE, *UNESCO-50-EDUCAȚIE*, Editura Didactică și Pedagogică RA., București, 1996.

ZAMFIR, CĂTĂLIN, *Structurile gândirii sociologice*, Editura Politică, București, 1987.